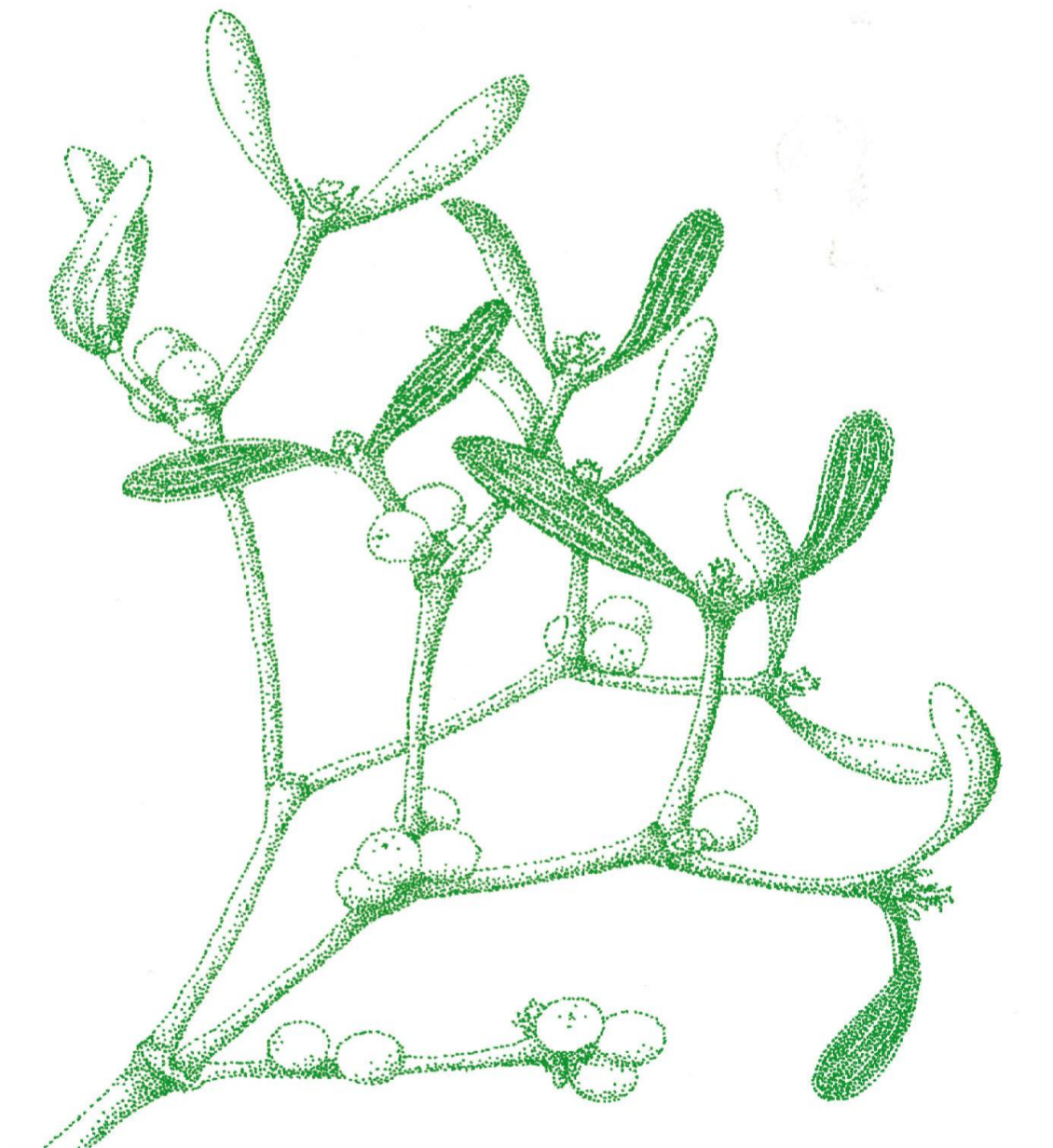

de Haamsjeut

IVN Meerssen

Zomer 2026

de Haamsjeut

Zomernummer 2026

5de jaargang, nr. 2

Redactie de Haamsjeut

André Ament, Leo Bielders, Pascale Satijn

Inhoudsopgave

Van de Bestuurstafel, Wim Derks	1
Monitoring Bijenhotels, Frans Ligthart	2
Excursie Elsloo, Riekje Notten en Wil Lemmens	4
Nestkasten voor Uilen en Valken, Jos Cortenraad	12
Over Krekels en Sprinkhanen, Frank Kapsenberg	15
De Hut in de Dellen, Wim Derks	21
De laatste Gemeenschappelijke Voorouder	25
Het 3 ^{de} Rondje Geulle, Riny Rongen	31
Waarom tellen we Vlinders, Noël Jaminon	37
Zaaiperikelen, Noël Jaminon	39
Archeologische Verkenningen in Moorveld, Paul Notten	41
Huiszwaluw in Meerssen, Jan de Veen	44
Activiteiten, Wim Derks	45

de Haamsjeut van IVN Meerssen

verschijnt 4 keer per jaar. Kopij voor het verenigingsblad kan worden aangeleverd via: andreament47@gmail.com T 06 44189017

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikel.

De tekeningen zijn van Jan van Dingenen

Van de Bestuurstafel

Wim Derks

De werkgroepen gaan door met hun gebruikelijke activiteiten. Voor de uitvoering van die activiteiten komt een nieuw hulpmiddel beschikbaar: een bakfiets met logo van IVN en met elektrische ondersteuning. Deze bakfiets gaat IVN Meerssen aanschaffen, waarbij gebruik gemaakt wordt van een subsidie van de Rabobank. De bakfiets komt ook beschikbaar voor andere afdelingen van IVN, zodat die optimaal gebruikt wordt.

In deze mooie tijd van het jaar, met de lange dagen, vinden bij IVN Meerssen de meeste buitenactiviteiten: ongeveer tien in twee maanden. Zie het onder andere in het overzicht achter in deze Haamsjeut.

Deze goed florerende vereniging heeft versterking van het bestuur nodig. Iets voor jou of ken jij iemand? Meld je dan aan bij ons via ivnmeerssen@gmail.com

Monitoring Bijenhotels

Frans Ligthart

Inleiding

Waarschijnlijk heb je ze wel gezien, de bijenhotels die op verschillende plekken in de gemeente Meerssen aan lantaarnpalen hangen, maar het verhaal erachter is minder bekend. De bijenhotels zijn een onderdeel van de monitoring van solitaire bijen in heel Nederland.

Solitaire Bijen

De solitaire bijen zijn voor veel planten de belangrijkste bestuivers en helpen daarmee de biodiversiteit in stand te houden. Er wordt in kaart gebracht welke soorten er zijn in een bepaald gebied en welke invloed de omgeving heeft op de aantallen en de soortenrijkdom. Het initiatief komt van twee enthousiaste vrouwen, Florence van Haastrecht en Zoe van Helvoirt die de stichting Beegrateful opgericht hebben. Zij werken samen met veel gemeentes, de TU delft en de Wageningen Universiteit voor monitorplekken en onderzoek. Dit initiatief sluit aan bij de New Deal voor bestuivers van de EU met als doel een stabiele (dus niet afnemende) bestuivers-populatie voor 2030.

Er is een groep van vrijwilligers in Meerssen gevormd die na training in maart de geplaatste bijenhôtels in april en juli controleert op de hoeveelheid in gebruik zijnde nestgangen en aan de hand van het gebruikte afdek materiaal, de grootte van de gebruikte gang en de rondvliegende bijen kijkt welke soorten er aanwezig zijn. Daarnaast worden de bloeiende planten en bomen in kaart gebracht om een goed beeld van de omgeving te krijgen. Riny Rongen en Frans Ligthart van IVN monitoren twee van de hôtels, waarbij het erg handig is dat Riny een expert is op het gebied van planten. Obsidentify is ook een goed hulpmiddel om de soorten te herkennen, naast de zoekkaart die we tijdens de training ontvangen hebben.

Landelijk beeld

Door landelijk de controles in dezelfde weken uit te voeren ontstaat er een goed te vergelijken beeld van de verspreiding en aantallen van de verschillende solitaire bijen in Nederland. Het eerste resultaat in Nederland (april 2026): er zijn 2.150 bestuivers en 12.368 gevulde nestgangen geteld, verdeeld over 400 locaties. De tweede ronde is in juli. Het is een langjarig project, waardoor hopelijk ook de waarde van goed natuurbeheer zichtbaar wordt.

Tot slot

We houden jullie op de hoogte van de resultaten. Daarnaast is er op de Kling in Ulestraten een val voor de Aziatische hoornaar geplaatst. Tot op heden is er nog geen gesignaleerd, wel twee op de Berghemmerweg.

Lente excursie hellingbos Elsloo

Riekie Notten en Wil Lemmens

Inleiding

Deze lente-excursie hebben we eerder op 26 maart 2023 georganiseerd, maar het weer op die zondag was toen bar en boos. Alleen maar wind en regen en daardoor maar een beperkt aantal deelnemers. Als organiserende gidsen vonden we het zinvol om deze excursie toch nog een keer te programmeren, omdat dit gebied een genot is om te bezoeken in de lente. In het verslag van 2023 kun je zien en lezen wat we toen allemaal ontdekt hebben. (Zie website van IVNMeerssen) We zullen in dit verslag dus niet alles herhalen, maar stilstaan bij een aantal hoogtepunten.

Dit keer is het weer beter op deze zondag 29 maart 2026, maar het is frisjes. Bij vertrek is het slechts 2 graden, maar het is heel licht bewolkt met flink wat plukken

blauwe lucht en de zon die aan het doorbreken is. We zijn dit keer met 14 deelnemers. Net als in 2023 zijn ze niet vergeten om over te schakelen naar de zomertijd.

Voorjaarsflora

We lopen langs de vijver richting het hellingbos en maken een foto van de karakteristieke overhangende boom. We horen de beekjes van het hellingbos al stromen en genieten niet alleen van het geluid van het kabbelende water maar ook van de eerste lentebodes. Het is altijd een kunst om een foto te schieten waarop de meeste bloemen staan.

Als je goed kijkt zie je op de foto de Witte Bosanemoon, de bladeren van de Daslook en het Speenkruid en de in bloei staande Koekoeksbloem.

Ook zien we de vele gele bloemen van de Slanke Sleutelbloem (foto links) ofwel in het Limburgs de Kerkesleutel (kèrkesjleutel) genoemd. Waarom heet die zo in Limburg? De naam is direct verbonden aan een legende waarin Sint-Petrus, de bewaker van de hemelpoort, zijn sleutelbos liet vallen. Op de plek waar de sleutels de aarde raakten, groeide een goudgele bloem: de sleutelbloem.

Ook nu komt weer de vraag hoe de bronnen hier ontstaan? Deze bronnen worden gevoed door het grondwater uit het bovenste grondwaterpakket dat van de slecht doorlatende klei/grind- afzettingen afstroomt. De hoogte

waarop deze bronnen zich bevinden is bij Elsloo globaal op 50 meter +NAP. Daarom is dit dan ook het steilste hellingbos van Nederland.

We lopen niet verder over het knuppelpad omdat dit afgesloten is vanwege omgewaaide bomen. We klimmen nu de helling op naar boven en genieten van het prachtige uitzicht op het Julianakanaal en het achter de Maas liggende België. Het is even stil en we horen een kakofonie aan vogelgeluiden. Tijd om de vogelapp (Merlin Bird) op te starten. Het scherm loopt snel vol we zijn stomverbaasd hoeveel vogels hier wel niet zitten. Welke het zijn, verklappen we pas aan het einde van dit verslag.

We vervolgen onze tocht en kijken naar bloemen, planten en bomen. Meerdere herboristen wandelen mee vandaag en dat betekent dat er veel rauwkost op het menu staat. Van de verse meidoornblaadjes tot de daslook waarbij je bij de laatste plant voorzichtig moet zijn vanwege de vossenlintworm.

We staan stil bij het Knopig Helmkruid. Het is een inheemse, vaste plant die zeer waardevol is voor bijen, vlinders en hommels vanwege de nectarrijke bloemen, die roodbruin kleuren in de bloei. Hij heeft een vierkante stengel. Dit kruid staat in de volksgeneeskunde bekend om zijn bloedzuiverende, ontstekingsremmende en lymfestimulerende eigenschappen, traditioneel gebruikt bij gezwollen klieren, aambeien en huidproblemen. Vanwege de sterke werking wordt het tegenwoordig vooral uitwendig toegepast; de plant is giftig bij inname en smaakt zeer bitter.

We struinen verder en zien vele vingerhelmbloemen met hun blauwpaarse kleuren (foto links). Het zijn typische voorjaarsbloemen die goed

gedijen in een hellingbos en dus ook in dit verslag niet mogen ontbreken. Deze bloem behoort tot de papaverfamilie en heeft verschillende namen zoals voorjaarshelmbloem of vogeltje-op-de-kruk. Hoe komen die bloemen toch aan zulke namen, vraag je je af? De naam van vinger en helm is afgeleid van de vorm van de bloem. De bloemen zitten aan de top van de stengel in een tros bij elkaar. Onder iedere bloem zit een schutblad. Dat schutblad is handvormig ingesneden, zodat het vijf vingers lijkt te hebben. De bloemen hebben een smalle, lange spoor die lijkt op een helm.

Dan de naam van vogeltje-op-de-kruk. De uitleg komt telkens weer terug tijdens de traditionele lente-excursie en blijft fascinerend voor de deelnemers. Een korte demonstratie laat vervolgens het vogeltje zien (foto rechts) dat geen geluid maakt in tegenstelling tot de vele vogels die we wel om ons heen horen! Zo zie je maar weer dat je met wat uitzoekwerk toch wat namen kunt verklaren. Dat is ook vaak de uitdaging voor de natuurgids. Belangrijk om nogmaals te vermelden dat je als natuurgids vaak gebruik kunt maken van de aanwezige kennis bij de deelnemers. Dat is dit keer zeker van toepassing, waarvoor dank.

Onderweg komen we blauwe viooltjes tegen. De bekende vraag is natuurlijk waaraan je direct kunt zien of het een (Bleek) Bosviooltje is of het Maarts Viooltje? Antwoord: links is het (Bleek) Bosviooltje met zijn witte spoor aan de achterzijde en rechts het Maarts Viooltje. Maar er is

nog een verschil. Het Maarts Viootje (*Viola odorata*) geurt lekker en wordt daarom ook wel het Welriekend viooltje genoemd.

Wat ook in het oog springt, zijn de verschillende rozetten van distels. Het blijken de speerdistel (links) en de kruldistel (rechts) te zijn. De speerdistel

is een forse plant die tot wel 1,20 m hoog kan worden. Na de kieming ontstaat er een rozet (zie foto links), die kan uitgroeien tot een omvang met een doorsnede van wel 1 meter. In het tweede jaar kan uit deze rozet een vertakte stengel ontstaan. Maar als het in de winter stevig vriest, kan

de rozet grotendeels bevroren raken. In dat geval zal het nog minstens een extra jaar duren waarin de rozet zich weer herstelt en voldoende reserves kan opbouwen om in een daaropvolgend jaar verder uit te groeien en te gaan bloeien. Het is een twee- tot meerjarige plant.

De kruldistel is gemakkelijk te herkennen door zijn krullende, gekroesde bladeren. Het is een rechtopstaande plant die tot 1,30 m hoog kan worden. De plant heeft kleine slappe stekels. Daardoor voelt de plant niet erg stekelig aan in tegenstelling tot andere soorten distels. Als deze tweejarige soort zich gevestigd heeft en kiemt zal ze in het eerste jaar een rozet vormen (zie foto rechts) en meestal in het 2e jaar gaat ze een stengel vormen en bloeien. Dat betekent dat we volgend jaar in de zomer nog eens moeten gaan kijken wat het uiteindelijk geworden is.

Nadat we een tijd boven aan het hellingbos hebben gelopen dalen we nu voorzichtig af naar beneden. We horen al het snel-stromende water en zijn natuurlijk benieuwd wat we daar allemaal gaan aantreffen aan voorjaarsbloeiers en vogels.

Wat ons meteen opvalt is het geel-groene Goudveil. Als we goed kijken zien we zelfs 2 soorten. Dat is heel bijzonder omdat beide soorten zeer zeldzaam zijn en alleen voorkomen in zeer specifieke, vochtige milieus zoals bronbossen en langs schone beekjes. We zien het Paarbladig Goudveil (foto links) en het Verspreidbladig Goudveil (foto rechts). Beiden zijn familie van de steenbreekfamilie. Waar zitten dan de verschillen, wordt gevraagd? Je ziet het aan de stengel, de bladeren en de bloei. De Paarbladige Goudveil heeft meestal een vierkantige stengel, de bladeren staan tegenover elkaar en het bloeit iets later; de bloemen zijn kleiner en

minder opvallend. Bij de Verspreidbladig Goudveil is de stengel veelal driekantig, staan de bladeren verspreid langs de stengel (weer een aanduiding voor de naamgeving!) en bloeit deze vaak iets vroeger en heeft grotere, opvallendere goudgele bloemen.

Met de verwondering van deze unieke ontdekking nog in gedachten, kijken we naar nog een gele bloem. Het is de Dotterbloem.

Even verderop zien we vele pijlen uit de grond schieten. Het is de Reuzenpaardestaart.

Paardenstaarten behoren samen met algen, mossen en varens tot de oerplanten die de tand des tijds hebben doorstaan.

De reuzenpaardenstaart komt met zijn leeftijd van 270 miljoen jaar oud regelrecht uit de prehistorie. Hij kan

wel 1,50 tot 2 meter hoog worden. Zijn voorkomen is weinig veranderd in de loop der eeuwen. Het feit dat hij nog steeds bestaat, getuigt van zijn goede resistentie tegen ingrijpende geologische en thermische veranderingen. In de lente verschijnen de eerste vruchtstengels: elke stengel heeft bovenaan een sporenaar die tot 100.000 sporen kan bevatten. De sporen hebben een korte levensduur (minder dan 48 uur) en worden verspreid door de wind. Er valt nog meer te vertellen over deze bijzondere plant, maar we moeten verder.

We lopen over een nieuw aangelegd knuppelpaadje weer terug naar het startpunt. We zien nog reigers op en neer vliegen richting hun nesten. Ja, als lezer had u nog tegood hoeveel vogelsoorten we gehoord hebben. Het waren er 24!

Het is intussen 9 graden geworden en de zon schijnt. Zowel de deelnemers als wij kijken zeer tevreden terug op een geslaagde lente-excursie, zeker voor wat betreft het weer.

Elf nestkasten voor uilen en valken

Jos Cortenraad

Inleiding

De Steenuilenwerkgroep, onderdeel van Vogelwacht Limburg, heeft de afgelopen maanden elf nestkasten voor steenuilen, torenvalken en kerkuilen opgehangen op verschillende plekken in Meerssen.

De werkgroep, opgericht na een oproep van de gemeente Meerssen, bestaat uit vrijwilligers van de Vogelwacht, Stichting Duurzaam Meerssen en het IVN. Hermi van Es is namens de gemeente Meerssen blij met het resultaat. *'Vroeger', zegt hij, 'was het IKL hiermee bezig, maar die club bestaat niet meer. Als gemeente willen we ook graag aandacht besteden aan natuur en dan kun je niet zonder clubs als Vogelwacht, IVN en Duurzaam Meerssen. Eind vorig jaar hebben we om hulp gevraagd. De werkgroep heeft uitgezocht waar de kastjes nodig zijn. Als gemeente hebben we geholpen met het benaderen van de grondeigenaren en we hebben financieel een bijdrage geleverd. Nog geen half jaar later hangen elf kasten. Geweldig.'*

Steenuilen

'Een geweldig project', aldus Geco Visscher van de Vogelwacht Limburg. 'Vogels hebben het moeilijk in Nederland, en zeker roofvogels. De populatie steenuilen is in de laatste zestig jaar meer dan gehalveerd naar zo'n 8000 paren. Reden om 2026 uit te roepen tot het Jaar van de Steenuil. Ook in Limburg hebben ze het moeilijk. De hoogstammen zijn grotendeels verdwenen; de dieren hebben geen veilige plekken meer om te nestelen en te broeden. Zonder nestkastjes zullen diverse soorten niet overleven. Gelukkig zijn er altijd vrijwilligers die opstaan en in weer en wind op pad gaan. In Limburg hangen nu zo'n 1.200 kasten en die elf die er in Meerssen nu bijkomen zijn meer dan welkom.'

Torenvalk

Het project richtte zich aanvankelijk op de steenuil, de kleinste in Nederland en België levende uilensoort. Een bijzondere roofvogel met felle gele ogen en witte 'wenkbrauwen' en een vroeger veel geziene gast op boerenerven, in boomgaarden en weilanden met knotwilgen. Gaandeweg hebben we het project uitgebreid met kasten voor de torenvalk en de kerkuil, zegt Guido Heijnen van steenuilenwerkgroep Meerssen die samen met Pieter Volleberg, Jan de Veen en Henk Hausoul de kasten ophing. Ook soorten die onder druk staan. Al

heel snel zijn de kasten door de dieren ontdekt, de torenvalk is al gesignaleerd. Uilen en valken zoeken een veilige plek en als ze die gevonden hebben dan komen ze er elk jaar terug. Het is de bedoeling dat deze kasten vele jaren meegaan, daarom onderhouden we ze ook goed.

Foto: Guido Heijnen (Duurzaam Meerssen) en Jan de Veen (IVN) met de vrijwilligers Peter Volleberg en Henk Hausoul in het Voedselbos van Harry Steinbusch in Bunde waar één van de elf

Voedselbos

Eén nestkast hangt in het Voedselbos aan de Bonaertsweg in Bunde, eigendom van de voormalig psychiater en hoogleraar Harry Steinbusch. Deze idyllische plek diende afgelopen donderdag als decor om even stil te staan bij het 'project nestkasten. Harry Steinbusch: 'We werken hier aan een bos met onder andere exotische fruitbomen en allerlei bloemen en planten. Goed voor de biodiversiteit, aantrekkelijk voor dieren en dus ook voor roofvogels die hier voedsel kunnen vinden. Uiteraard heb ik ja gezegd toen me gevraagd werd of ik plek had voor zo'n nestkast.'

Meer informatie over het project via:

Guido Heijnen: guidoheijnen@admidu.nl

Over krekels en sprinkhanen (en cicaden) – de zanginsecten

Frank Kapsenberg

Inleiding

Dit stuk over krekels en sprinkhanen heb ik eerder geschreven naar aanleiding van het met mijn koor Sterremix uit Maastricht instuderen van het lied '[El Grillo](#)', een oud-Italiaans lied over de krekel, die met warm weer 'zingt' en als de hitte het grootst is voor de liefde. Krekels en de aan krekels nauw verwante sprinkhanen 'zingen'. Het zijn eigenlijk meer tsjirpende insecten. Sprinkhanen en krekels worden vaak door elkaar gehaald, daarom vind ik het leuk om hier nu het onderscheid nader uit te leggen. De in de tekst geplaatste links zijn met *control-enter* te activeren. De Wikipediapagina's waarnaar verwezen wordt, bevatten geluidsopnamen.

Krekels

Grofweg is een krekel een vrij gedrongen bruin-zwart beestje dat een herhalend 'priet-priet' geluid maakt (het woord 'priet' benadert dat m.i. het beste; dat is geen prietpraat

). Hoe warmer, hoe sneller en luider het 'priet-priet' gaat. In open zonnige velden en struwelen kun je de [veldkrekel](#) (Wikipedia) horen. Je hoort het geluid op warme dagen in de voorzomer. In de late zomer hoor je hem niet meer. De veldkrekel is sterk achteruit gegaan, maar ik weet nog plekken waar je hem kunt

Veldkrekel

Bron: www.waarnemingen.be/species/1933/

horen. Zo hoorde ik de veldkrekel een keer begin juli in een enkele jaren geleden aangelegd 'levensbomenbos' (met door bewoners geadopteerde bomen) op voormalige voetbalvelden bij Landgraaf, aan de kant van de Brunssummerheide.

Huiskrekel

Bron: [Kennis en adviescentrum dierplagen](#)

Naast de veldkrekel heb je ook de [huiskrekel](#) (Wikipedia) die in gebouwen leeft en soms ook te horen is met een geluid dat sterk op dat van een veldkrekel lijkt. Die kan ook 'zingen' als het buiten koud is, dus buiten het

zomerseizoen, als hij binnen maar op een warm plekje zit, bijvoorbeeld bij verwarmingsleidingen. Hij is iets lichter bruin en iets slanker dan de veldkrekel. De soort is ook sterk achteruit gegaan. Het getsjirp kan als last ervaren worden als je dat steeds in je huis hoort en wordt daarom ook wel bestreden.

Er zijn heel wat meer soorten krekels, maar de veldkrekel en de huiskrekel zijn wel de belangrijkste. Te noemen is nog de [veenmol](#) (Wikipedia). Deze leeft, zoals de naam al doet vermoeden voornamelijk ondergronds en kan goed gangen graven. In Nederland voornamelijk in veenweidegebieden en duinen (volgens Wikipedia). Het is een groot insect dat ook kan zingen, meer met een doorgaand getsjirp, in tegenstelling tot dat van de andere krekels. Krekels kunnen behalve kruipen ook wel sprongetjes maken, maar minder soepel en ver dan de sprinkhanen. Vliegen kunnen ze ook, maar net als bij sprinkhanen is dat meer om bij een sprong een zweefvlucht te kunnen maken. Krekels kunnen 2 jaar worden.

Sprinkhanen

Sprinkhanen zijn insecten die krachtige achterpoten hebben waarmee ze goed kunnen springen. Het getsjirp dat ze voortbrengen is doorgaans aanhoudender, met minder lange onderbrekingen dan dat van de krekel.

Een opvallende soort is de [grote groene sabelsprinkhaan](#) (Wikipedia); een groot groen insect dat wel tot 8 cm groot kan worden. Maar je hoort hem vaker dan dat je hem ziet, ook vanwege de groene schutkleur.

Vrouwte grote groene sabelsprinkhaan (met legboor ofwel de 'sabel' waarmee eitjes in de grond gelegd worden).

Bron: www.waarnemingen.be/species/1708/

Foto: Tom Moens

Deze sprinkhaan is evenals de meeste andere [sabelsprinkhanen](#) (Wiki) een insecteneter, in tegenstelling tot de niet-sabelsprinkhanen ofwel de [veldsprinkhanen](#) (Wiki) die meestal planteneters zijn (tot en met de beruchte treksprinkhanen in vooral Afrika.

Het getsjirp van de Grote Groene Sabelsprinkhaan

is voor mij een echte zomerervaring. Ongeveer vanaf eind juni (hoe warmer hoe eerder in juni) is het te horen. Het is als het ware of hun 'zang' de zang van de vogels aflost in juli-augustus. Ze zingen in de middag en avond tot in de nacht. Het is een helder ver dragend geluid, dat echter door lang niet iedereen goed te horen blijkt vanwege de hoge tonen. (Je kunt het testen met de geluidopname bij de Wikipedia-link)

De afgelopen keren dat ik op mooie zomeravonden van Landgraaf naar Meerssen terugfietste, heb ik overal van hun zang kunnen genieten vanuit bomen, struiken en hoog grasland. Hij is algemeen aanwezig (maar meestal dus niet te zien). Tot in oktober op warme zonnige dagen is dit nog te horen. Soms hoor je hem ook in de bebouwde kom, zelfs in de stad, in een boom, in het groen.

Mannetje boomsprinkhaan op dahlia (en een mier). Foto: Jaap van den Hoek

Een andere soort groene sabelsprinkhaan is de [boomsprinkhaan](#), die een stuk kleiner is, maar wel vaker te zien is, soms ook in huis. Deze soort 'zingt' ook, maar doet dat veel minder opvallend.

Zoals eerder genoemd heb je ook de veldsprinkhanen. Ze onderscheiden zich van de sabelsprinkhanen doordat ze veel kortere antennes op de kop hebben en de vrouwtjes geen duidelijke legboor aan het achterlijf ('sabel') hebben. In Europa komen er veel soorten veldsprinkhanen voor, die gelukkig niet de plantenvernietigende zwermen vormen zoals in Afrika. Hun 'zang' klinkt vaak droger en krassiger dan die van grote groene sabelsprinkhaan. Meer 'trrt trrt trrt', of 'krrt, krrt, krrt', zonder klinkers. Bijvoorbeeld zoals bij de [krasser](#) (linkpagina heeft ook geluidsopnamen).

Zoals voor deze soorten, de sabelsprinkhanen en de krekels, geldt, is hun zang luider en sneller naarmate het warmer is. Dit feit wordt ook in het liedje over El Grillo, de krekel bezongen. Sprinkhanen leven doorgaans van het voorjaar tot in het najaar (tot aan de vorst meestal). Er is ook een link naar een ["schooltv"-site](#) met een goede uitleg over sprinkhanen en krekels.

Twee veldsprinkhanen in mijn voortuin in Meerssen, waarschijnlijk vrouwtje (links) en mannetje (rechts), soort niet nader gedetermineerd; foto: Bert Gerlagh

Cicaden

Tenslotte is nog te vermelden dat cicaden ook kunnen zingen. De bekendste is de mediterrane zangcicade (o.a. de beroemde Cigale van de Provence; *Lyristes plebejus*) met zijn hele harde roep, bijna een soort schreeuwen. Deze komt in West-Europa voor grofweg voor onder de lijn

Bordeaux – noorden Dordogne (Brive-la-Gaillarde) – Valence/ Montelimar (Rhonedal) – Gap (zuidelijke Alpen) – Turijn – Aosta – Zuid-Tirol (Bolzano) – Kroatië. Maar ik heb twee keer ook zo'n 'cigale' in Amsterdam gehoord met warm weer, eenmaal bij het Amstel Station

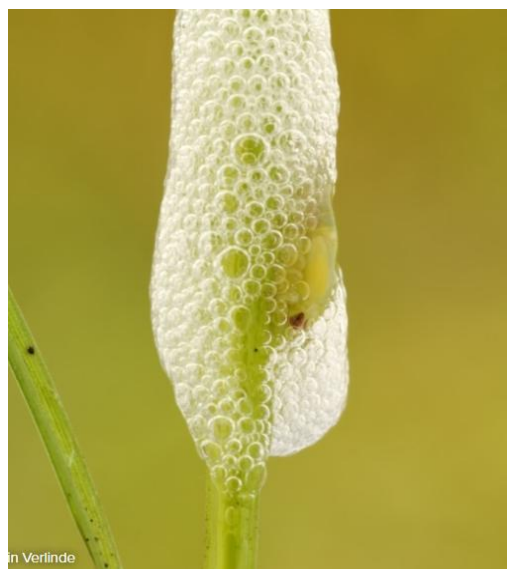
Grote zangcicade (bron: [The Portugal News](http://ThePortugalNews.com))

in een populier en eenmaal langs een [gracht in een iep](#). (youtubefilmpje daarvan gevonden). Waarschijnlijk met transport uit het zuiden meegekomen. Ze overleven hier niet.

Deze cicaden leven meerdere jaren als larf (nimf) in de grond; het volwassen insect leeft één zomer.

In Midden-Europa is ook de bergcicade wel te horen (*Cicadetta montana*), met een minder hard maar helderder geluid. Bijvoorbeeld in de omgeving van Bouillon (B), maar vreemd genoeg niet daarbuiten. Grappig genoeg ook veel in Noord-Duitsland (Schleswig-Holstein en omgeving Berlijn). De soorten zitten op warme dagen in een boom te zingen. In Nederland komen ook cicaden voor, maar die zijn klein en niet hoorbaar. De bekendste is het schuimbeestje. Cicaden leven uitsluitend van plantensappen en kunnen ook schadelijk zijn.

Schuimbeestje
(www.onzenatuur.be)

Alle hier besproken 'zingende' insecten maken het geluid door het bewegen van uitwendige lichaamsdelen ten opzichte van elkaar. Krekels en sprinkhanen bewegen hun poten en vleugels ten opzichte van elkaar (striduleren). Cicaden hun achterlijfsegmenten (met een pompbeweging).

Onvolledige metamorfose

Al deze insectensoorten hebben een onvolledige metamorfose, waarbij de larven (nimfen) al op het volwassen insect lijken. De larven zijn geen wormpjes, maar al insecten met pootjes, die (doorgaans) goed kunnen lopen. Deze 'nimfen' zijn vleugelloos. De vleugels komen na de laatste vervelling. Behalve de hier besproken insecten hebben ook wantsen, luizen en kakkerlakken een onvolledige metamorfose. Wantsen lijken soms op kevers. Maar kevers hebben een volledige metamorfose.

De Hut in de Dellen

Geschiedenis van IVN en enkele verwante organisaties in Meerssen

Wim Derks

Inleiding

IVN Meerssen heeft een schilderij gekregen van De Hut in de Dellen. Het schilderij is gesigneerd met 'JOS REIJNDERS 1981'. Boven de deur staat "DE HUT MEERSSEN"

Als iemand dit schilderij wil hebben, kan hij/zij zich bij mij melden.

wimelsderks@hotmail.com. Als er meerdere belangstellenden zijn dan ga ik het wel verloten.

Dit schilderij was voor mij aanleiding om terug te kijken naar de geschiedenis van IVN Meerssen.

Natuurbeschermingswacht

In 1939 werd de 'Bond tegen Verontreiniging van Natuur en Stad' opgericht. Deze Bond had tot doel via 'natuurwachters' ongewenst gedrag van bezoekers in natuurgebieden te corrigeren. In 1948 werd de naam gewijzigd in 'Bond van Natuurbeschermingswachten'. De natuurbeschermingswachters riepen recreanten tot de orde als die de natuur aantastten, bijvoorbeeld door afval weg te gooien. Ze waren op deze wijze ondersteunend voor het toezicht door politie en bos- of parkwachters. Opmerkelijk is dat een van de richtlijnen van de natuurwachten was: optreden tegen belediging van vreemdelingen. Met 'vreemdelingen' zullen hier toeristen bedoeld worden.

Op 3 december 1959 is de Natuurbeschermingswacht Meerssen opgericht. Gaandeweg ontwikkelde de Bond steeds meer voorlichtende en educatieve activiteiten waardoor de natuurwachters meer 'natuurgidsen' werden. In de jaren vijftig ontstond het besef dat meer voorlichting en vooral educatie noodzakelijk waren. In 1960 werd de naam van de Bond veranderd in Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie (IVN). Bij IVN Meerssen is de naam Natuurbeschermingswacht nog lang in gebruik gebleven. De plaatselijke coördinator van de natuurwachters had de titel 'leider'. De laatste leider in Meerssen was Willy Savelberg, die deze titel behield en als zodanig in het bestuur zat.

De Hut

Om de taak als natuurbeschermingswachters goed te kunnen uitvoeren is op veel plaatsen een hut in de natuur gebouwd. In Meerssen werd op 2 september 1967 de Natuurwachtershut officieel geopend. De binnen-activiteiten van IVN Meerssen zoals lezingen en varia-avonden werden gehouden in De Hut. Er was echter geen elektriciteit, water en riolering. In de loop van 2009 is men gestopt met het gebruik van De Hut voor de binnen-activiteiten. Daarna werd gebruik gemaakt van het natuurhistorisch museum op de Markt, nu onderdeel van het gemeentehuis. De Hut is nog wel enige tijd aangehouden als uitvalsbasis

voor excursies en wandelingen in de directe omgeving en voor sommige activiteiten van de jeugdgroep en andere kinderen.

De Hut was gebouwd op grond die eigendom was van de Gemeente. De grond is later overgedragen aan het Limburgs Landschap. Enkele jaren na 2009 is De Hut voor een euro verkocht aan het Limburgs Landschap, die plannen had voor een soort bezoekerscentrum. Omdat alle voorzieningen ontbraken en de locatie vandalismegevoelig was heeft men daarvan afgezien en is De Hut afgebroken.

De Hut was inderdaad zeer vandalisme gevoelig. Vanwege vele inbraken heeft IVN de houten luiken vervangen door stalen luiken. Ook de deur werd van staal, maar toen werd er via het dak ingebroken. Uiteindelijk is de hele inboedel vernield.

Verdere geschiedenis van IVN

Na de oprichting van IVN is de naam een aantal keren veranderd.

- Instituut Voor Natuurbeschermingseducatie:vereniging van natuurwachten en natuurgidsen (1960)
- Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
- Instituut voor Natuurbeschermingseducatie: vereniging ter bevordering van het milieubesef
- IVN Vereniging voor natuur- en milieueducatie (1992)
- IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid (2013)
- IVN Natuureducatie (2018)

Uit deze naamsveranderingen blijkt dat de natuureducatie aanvankelijk als doel had om de natuur te beschermen. Toen in de jaren zeventig de milieubeweging opkwam, heeft IVN dit onderwerp ook aan de naam toegevoegd. In de jaren negentig deed het begrip duurzaamheid zijn intrede en nam IVN dat later ook op in de naam. Maar sinds 2018 blijft de naam beperkt tot de hoofdtak van IVN: natuureducatie.

In de natuurgidsenopleiding komt momenteel duurzaamheid met name wat betreft milieu wel aan de orde, maar zijn de activiteiten van IVN toch voornamelijk gericht op natuur.

Enkele verwante organisaties in Meerssen

Binnen de gemeente Meerssen zijn ook andere organisaties actief op het terrein van natuur. Hier volgen twee lokale organisaties, waarbij IVN-ers aan de oorsprong staan.

In 1990 had het landelijk IVN al wel als ondertitel 'Vereniging ter bevordering van het milieubesef', maar het onderwerp milieu was taboe bij veel IVN-afdelingen en zeker ook in Meerssen. Daarom hebben enkele IVN-ers (waaronder Els Derks) Milieudefensie Meerssen opgericht, een afdeling van de landelijke organisatie Milieudefensie. Inmiddels is er bij IVN Meerssen een werkgroep milieu, waarvan Els coördinator is.

In de jaren negentig ontstond het begrip duurzaamheid met nadruk op evenwicht tussen de drie P's: People (sociaal, welzijn), Planet (omgeving, natuur en milieu) en Profit (economie, welvaart). Niet alleen hier, maar ook elders op aarde, niet alleen nu, maar ook in de toekomst.

In 2011 heeft een IVN-er (Wim Derks) het initiatief genomen om Duurzaamheidsplatform Meerssen op te richten, waarin vertegenwoordigers zaten van lokale organisaties uit de drie P's. Dat platform was de voorloper van de huidige Stichting Duurzaam Meerssen (SDM). De speerpunten van SDM zijn volgens de website: biodiversiteit (natuur in de gemeente), energietransitie (energiebesparing en overgang naar duurzame energie) en energierechtvaardigheid (betaalbare en duurzame energie voor iedereen).

Bij diverse projecten wordt zo nodig samengewerkt tussen IVN en genoemde organisaties.

Bronnen

40 jaar IVN Meerssen Vereniging voor Natuur- en Milieueducatie 1959 - 1999, jubileumbundel in 2000 samengesteld door Wim Derks, toenmalig voorzitter

<https://www.ivn.nl/over-ivn/geschiedenis-van-ivn/>

<https://www.stichtingduurzaammeerssen.com/>

Het ontstaan van de Laatste Gemeenschappelijke Voorouder (Deel III)

André Ament

Inleiding

In het vorige deel hebben we een gebeurtenis beschreven die zo'n 3,8 miljard jaar geleden heeft plaatsgevonden in de oersoep: het ontstaan van een eerste cel, bestaande uit een simpel blaasje bestaande uit vetcellen met daarin wat los rondzwevend RNA. Deze cel was in staat om identieke (eenvoudige) cellen te reproducen en dat zouden ze tegenwoordig nog steeds doen, als er zich in de tussentijd niet een groot aantal veranderingen had voorgedaan. Er zou dan nauwelijks sprake zijn van evolutie! We zullen in dit deel (en wellicht nog in volgende delen) een paar van de grote, belangrijke stappen bespreken, die nodig waren voor de ontwikkeling van het leven, zoals we dat tegenwoordig aantreffen op de aarde. Die stappen zijn de volgende:

- De ontwikkeling van RNA naar DNA
- Het ontstaan van de celkern
- Het ontstaan van fotosynthese

Naast deze heel belangrijke stappen zijn er nog talloze kleinere stapjes gezet om te komen tot het celtype dat in de meeste levende wezens voorkomt, maar het zou te ver gaan voor het huidige verhaal om deze stappen in detail te beschrijven.

Van RNA naar DNA

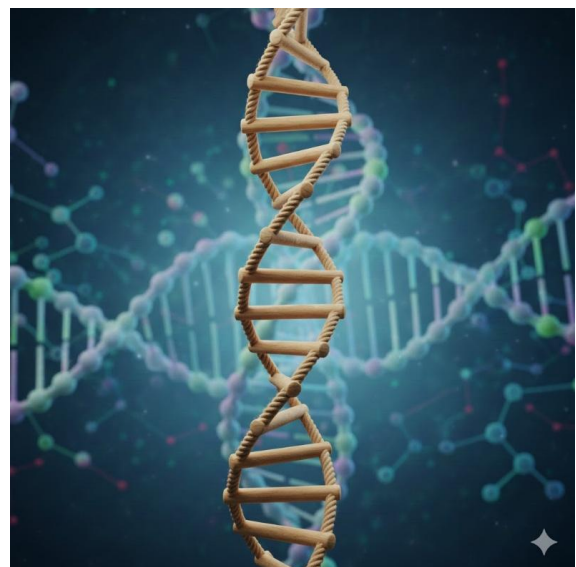
Oorspronkelijk was er dus sprake van een RNA-wereld: alle levensvormen waren gebaseerd op de hierboven beschreven RNA-ketens. Maar al het huidige leven is gebaseerd op DNA (Desoxyribonucleïnezuur). Dat is de reden dat we nog een stapje dieper in deze materie moeten duiken. In de volgende tekstbox wordt ingegaan op de verschillen tussen RNA en DNA.

De lezer die minder geïnteresseerd is in de technische details kan die box gewoon overslaan: de hoofdtekst loopt dan naadloos door.

Enkele belangrijke verschillen tussen RNA en DNA zijn de volgende:

- 1) RNA bestaat uit een enkele keten, waar de nucleotiden aan zijn verbonden, terwijl DNA bestaat uit een dubbele keten.
- 2) Ook DNA maakt gebruik van 4 verschillende nucleotiden, die twee aan twee zijn gekoppeld. De nucleotide in RNA, aangeduid met de letter U (uracil) is in DNA vervangen door T (thimine). Dat heeft tot gevolg dat binnen DNA het nieuwe koppel A en T en het oude koppel G en C het werk verrichten. Deze nieuwe structuur bleek in de praktijk vele voordelen te hebben en die voordelen waren blijkbaar zo groot dat het RNA leven werd weggeconcentreerd als opslagplaats voor informatie.
- 3) DNA maakt gebruik van een ander soort suiker (desoxyribose) dan het RNA (ribose), waardoor de gehele moleculaire opbouw van DNA veel stabiel is en veel minder kwetsbaar is bij het doorgeven van het erfelijk materiaal. RNA bleef binnen de cel omgeving nog steeds een rol spelen, maar zijn rol als opslagplaats van erfelijk materiaal (harde schijf van de cel) was uitgespeeld. RNA speelt nog wel een rol bij het kopiëren als tijdelijk opslagmiddel van de informatie.

Een DNA-streng is min of meer te beschouwen als een verdubbeling van de RNA-streng, met in achtneming de verschillen die besproken zijn in de bijgaande tekstbox. Het wordt wel beschreven als een dubbele helix (spiraalvormige structuur). Je zou je ook een touwladder kunnen voorstellen, waarbij de vaste koppels van nucleotiden de treden voorstellen. De touwen van de ladder stellen dan strengen voor, waarmee de nucleotiden op hun plaats worden gehouden.

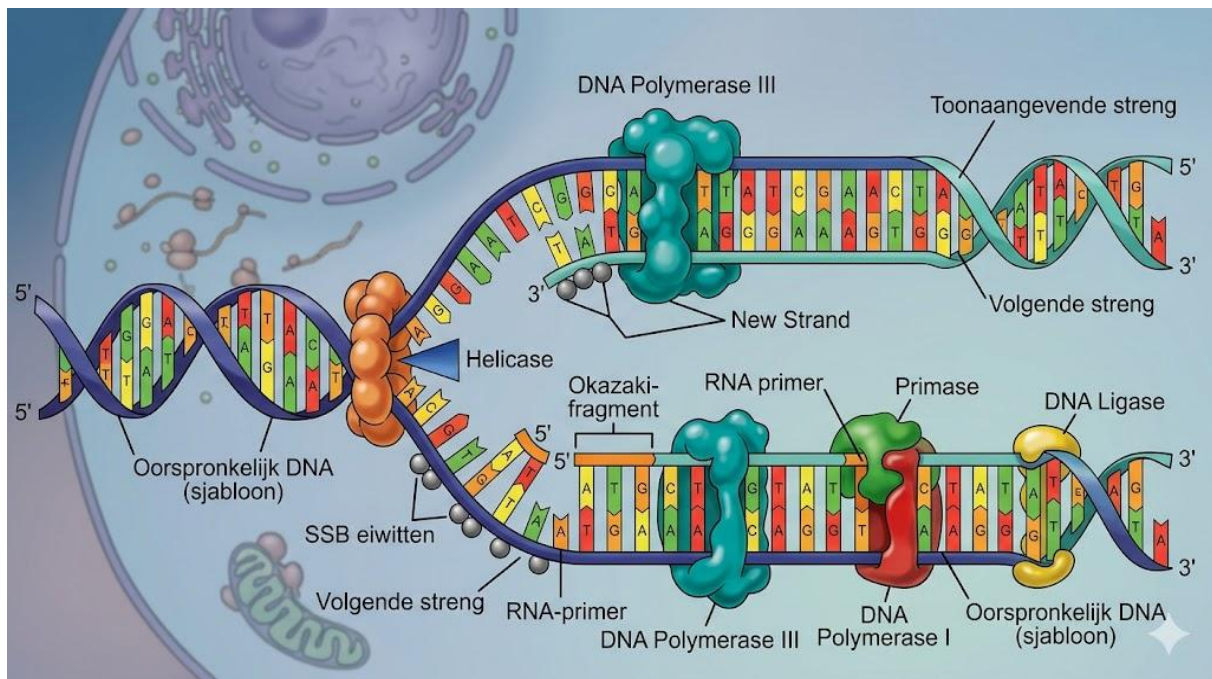

Al het leven op aarde bestaat uit cellen waarin DNA zorgt voor de onmisbare functie in het kader van evolutie: duplicaten maken van jezelf. Er zijn maar enkele uitzonderingen op deze algemene regel, bijvoorbeeld virussen, die alleen RNA bevatten. Virussen vormen een uitzondering omdat ze zich niet zelf kunnen vermeerderen, maar daarvoor een gastheer (of gastvrouw) nodig hebben. Virussen worden ook niet beschouwd als 'volwaardig' leven, omdat ze voor de reproductie aangewezen zijn op andere organismen. Virussen kunnen, ondanks de eenvoudige opbouw, toch het leven op aarde voor andere organismen behoorlijk 'verzieken': denk aan ziektes zoals Covid-19, Influenza, Mazelen, Rodehond, Ebola etc.

Hoe de overgang van de RNA wereld naar de DNA wereld exact is verlopen is niet bekend. Deze RNA wereld, van zich eindeloos replicerende RNA cellen heeft het onderspit gedolven in de concurrentiestrijd met de stabielere DNA wereld. Vermoedelijk is ergens in de RNA-wereld in een cel de stabielere verbinding tussen A en T (in plaats van A en U) ontstaan en dit is een verbetering die al snel (waarschijnlijk een proces van miljoenen jaren!) heeft doorgezet en de oude RNA-verbinding weggeconcentreerd heeft. En vervolgens is een cel de dubbele streng uitgevonden, waarmee een nog stabielere verbinding tussen de biochemische verbinding tot stand kwam, die opnieuw de overhand kreeg. Enkel vanwege dat feit leven we tegenwoordig in een DNA-wereld.

Omdat DNA een meer complexe structuur heeft dan RNA moet het tijdstip van het ontstaan van DNA later liggen dan het tijdstip van RNA. En dat is ook zo. Het tijdstip van het ontstaan van RNA wordt vóór 3,8 miljard jaar geleden geschat en het ontstaan van DNA ligt tussen 3,8 en 3,5 miljard jaar geleden.

Het principe van het reproductieproces van een DNA streng is redelijk simpel, maar ook hier zijn de technische gegevens rondom dit proces heel ingewikkeld, getuige het volgende plaatje.

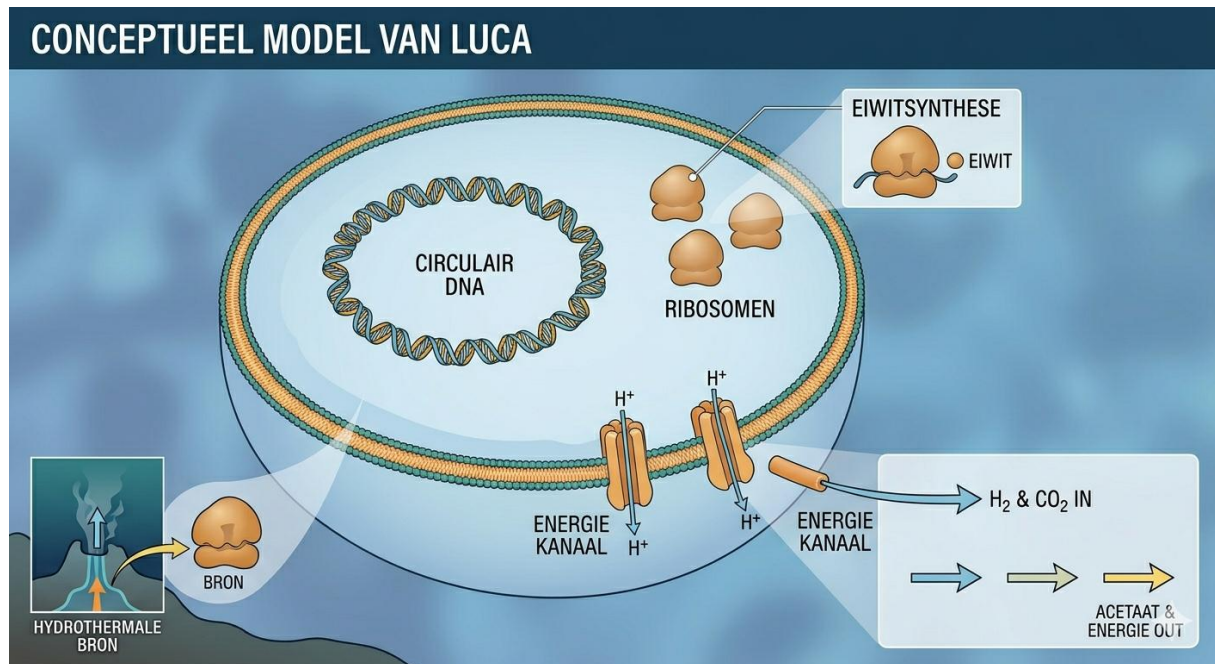

Op een gegeven moment, op basis van een signaal binnen in de cel, splitst de DNA streng zich in tweeën (je zou kunnen zeggen een positieve en een negatieve streng vanwege de vaste koppeling tussen nucleotiden). Vervolgens gaan beide helften op zoek naar hun vaste nucleotide partners en aldus ontstaat een exacte kopie van de oorspronkelijke DNA streng. De term 'exacte kopie' moeten we wel met een korreltje zout nemen, want van tijd tot tijd ontstaan er toch kopieerfoutjes, die worden doorgegeven aan de nakomelingen en soms blijven bestaan. In feite is dit de drijvende kracht achter de evolutie. Zonder kopieerfouten in het DNA geen evolutie!

Laatste Gemeenschappelijke Voorouder

In feite is de allereerste cel met (los zwevend) DNA, die ook nog in staat was om zich zelf te vermenigvuldigen, de voorouder van al het leven op aarde (en dus ook van ons). Dat is dus betrekkelijk vroeg in de ontstaansgeschiedenis van de aarde, nu zo'n 3,8 miljard jaar geleden. Hier moeten we nog even aandacht vragen voor een nieuwe term: de Laatste Gemeenschappelijke Voorouder (LGV). (In het Engels wordt dit de Last Universal Common Ancestor (LUCA) genoemd. In de evolutieboom worden schematisch in de takken de verschillende soorten weergegeven. In de allereerste splitsing bevindt zich dus (in dit geval) een cel die zowel als voorouder van de ene tak als ook van de andere tak kan

worden beschouwd. De punten waar de vertakking plaatsvindt zijn de meest interessante punten. De evolutie kiest daar blijkbaar verschillende wegen, die beiden levensvatbaar blijken te zijn. Vanzelfsprekend zijn er talloze, niet vermelde, wegen uitgeprobeerd, maar die bleken niet levensvatbaar te zijn. In de allereerste vertakking, hier onderaan in het schema, bevindt zich dus de LGV, de voorouder van al het leven op aarde. Hoe zag deze LGV er uit? Er is vanzelfsprekend op aarde nooit iets

aangetroffen wat lijkt op deze LGV, maar door de interne structuur en alle onderdelen van alle levende wezens te onderzoeken zijn wetenschappers er toch in geslaagd om de kenmerken ervan te achterhalen.

Enkele van de belangrijkste kenmerken zijn de volgende. In de eerste plaats moet de LGV- cel DNA hebben bevat, omdat alle levende organismen DNA bevatten. Verder moet er een orgaan zijn geweest dat zorgt voor eiwitproductie. Dit mechanisme wordt in Ribosomen aangetroffen. Hier wordt via een genetische code de eiwitproductie in gang gezet. Zonder een dergelijk mechanisme kan er geen celdeling op gang komen. Energie werd nog uit externe warmtebronnen gehaald, hetgeen verklaart dat de LGV zich ophield in de buurt van vulkanische activiteit in de diepte van de oceanen. Maar het DNA zweefde nog vrij rond. Er was dus nog geen celkern gevormd, waarin het DNA veilig lag opgesloten: het was dus een zogenaamde Prokaryoot (Letterlijk: voordat

er sprake is van een celkern). En overbodig te vermelden, het was een eencellig wezen! Het ontstaan van meercellige organismen kon pas op gang komen nadat de celkern zich had gevormd. Dat gebeurt overigens pas veel later, zo rond 2 miljard jaar geleden. (Recentelijk wordt echter in de Volkskrant bericht over een onderzoek dat duidt op een eerder ontstaan van de celkern, zo rond 3 miljard jaar geleden.)

We waren in de tijd, zo'n 3,8 miljard jaar geleden, aangekomen bij het ontstaan van de LGV. Een eencellig wezen met vrij rondzwevend DNA binnen een celwand en waarschijnlijk nog wat materiaal dat de energiehuishouding binnen de cel op gang hield. Externe warmte was de energiebron van dit wezen. Vergeleken met hedendaagse lichaamcellen een heel eenvoudig organisme. En toch kunnen we van hieruit een evolutieboom tekenen die al het leven op aarde omvat (en al het leven dat er ooit geweest zal zijn, maar het niet 'overleefd' heeft).

Hier zullen we het verhaal de volgende keer weer oppakken. In feite is dit het prille begin van de evolutie.

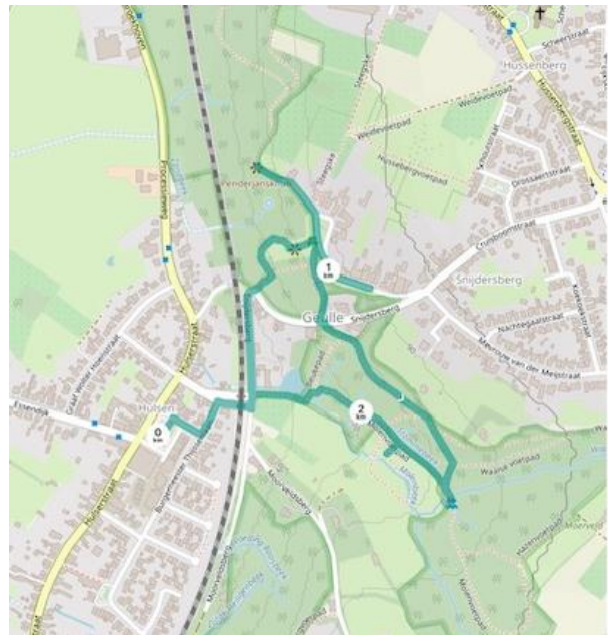
(wordt vervolgd)

Buurtwandeling Geulle ‘Het 3de rondje Geulle’

Riny Rongen

Na het ommetje van Wil Lemmens bij Geulle aan de Maas en de wandeling in het Bunderbos achter camping De Boskant is dit de derde buurtwandeling in Geulle, die IVN Meerssen georganiseerd heeft. En de tweede keer dat we deze wandeling lopen. Zaterdag 9 mei 2026 zijn we

gaan wandelen vanaf de Markt in Geulle, de steile helling op naar de Piemelenhook en de Knup. Via het Kerkepad naar onder aan de Molen- of Waalserbeek en terug via de Watermolen naar de Markt. We willen de lezers van de Haamsjeut mee laten genieten van alle leuke historische-, geologische- en plantenweetjes over één van de 6 buurtschappen in Geulle. De gidsen waren Riekie Notten, Mark Meeuwissen en Riny Rongen. We

begonnen op de markt bij het prachtige gedicht van Felix Rutten, die met schrijfster Marie Coenen op die geweldige plek aan de Schieversberg woonde. Vanuit het dal van de Molenbeek konden we later hun huis zien.

***Mijn dorpje in het stille dal,
gedoken tussen het groen
waar vlotte beek en waterval
muziek weerklinken doen.
Waar ik de mooiste bloemen pluk
die alle wereld weet,
mijn stille dorpje van geluk..
dat ik u nooit vergeet!***

Via het steile pad dat begint in de bocht van de Snijdersberg bij Café Keesie (of Lombok) omhoog naar de Piemelen Hoek. (Niet om de vele jongetjes, die er werden geboren, maar om de het eenvoudige leven, waar altijd op de centen gelet moest worden).

We konden er genieten van de rijke historie van Geulle. Over de bomentax bijvoorbeeld: Inwoners van Geulle konden bomen die op gemeentegrond stonden huren voor fruit, wilgentenen of veevoer, zoals linde opschot. De verf van de gepachte bomen van de Gemene Tax is nog niet eens helemaal verbleekt. In plaats van inkomsten uit belasting, zijn deze monumenten uit het verleden nu een kostenpost voor de gemeente. Veel wordt nog steeds opgevangen door vrijwilligers uit het verenigingsleven dat in Geulle gelukkig nog steeds bloeit. Het jaarlijkse onderhoud van de helling en van de bomen aan het Kerkepad zijn daar een fraai voorbeeld van. Dit wordt mooi verbeeld in het kunstwerk, dat Carla Bosma maakte van de kindertekeningen over het verenigingsleven. We bewonderden het huis van mevrouw van der Meij en haar partner de architect Joan Melchior van der Meij in Amsterdamse School-stijl (en rijksmonument).

Het ontstaan van het Maasdal en de hellingbossen

Op de Knip hebben we het uitzicht over het Maasdal bewonderd. Hoe kan het dat deze mini-Maas zo'n enorm dal heeft uitgesleten en zelfs boven op de Knip grind heeft achtergelaten. Door druk van de Afrikaanse (geologische) plaat tegen de Europese Plaat (waardoor ook de Alpen en de Ardennen ontstonden) werd de bodem bij ons ook opgetild. De afzettingen in verschillende lagen in het hellingbos zoals klei, zand, grind en zelfs maaskeien die te vinden zijn in de ondergrond van het bos, zijn in feite afzettingen (sediment) van de oostelijke, oude of Oostmaas. De

latere westelijke, onze Maas, heeft tijdens de ijstijden het dal uitgesleten en de hellingen met bossen doen ontstaan. En net als de Maas, hebben ook beekjes en beken diepe of minder diepe dalen uitgesleten in de plateaus van Zuid-Limburg: een dalen- en terrassenlandschap en geen heuvellandschap dus.

Terug naar beneden vanaf de Piemelendoek via het vervolg van het prachtige Kerkepad met de knotlindes. En zoals Riekie Notten zei: In de

zomer gaven de geknotte bomen bescherming tegen de zon en in de winter tegen wind en regen.

Vroegere tijden in en om het bos

Door het bos lopend is te zien, dat het bos in de loop der eeuwen op allerlei manieren door mensen gebruikt is. Er zijn sporen van begrazing, groeves en bemesting. De begroeiing is er weelderig en rijk, helaas ook met sporen van overbemesting in de huidige tijd door de vele braamstruiken en brandnetels. De typische voorjaarsflora, waar het Elslooër, Geulse en Bunderbos bekend om staat, zie je er helaas steeds minder terug. Je ziet er nu planten die je overal ziet en niet de typische hellingbos planten, zoals bingelkruid en heksenkruid, bosereprijs en -wederik. Het verschil

tussen stukken bos die geen last hebben van overbemesting en meer met rust gelaten zijn, is groot. Deze bossen ogen ook in de zomers heel open met vergezichten en mooie hoge bomen. De kruidlaag is afwezig, of alleen bij de uittredende bronnen te vinden. Wat die bomen betreft, ze zijn lang niet altijd zo hoog geweest. Er werd heel actief en geselecteerd gekapt in

de bossen. Het middenbos wordt dat genoemd; bomen werden om de 10 of 15 jaar gekapt voor de bouw van huizen, maar ook voor klein geriefhout, zoals bonenstaken en erwten rasters, bezemstelen enz. Het bos was op nog veel meer manieren belangrijk voor mensen uit ons dorp. De varkens aten er de eikels en hielden de grond open. Je ziet het in Frankrijk nu ook nog wel eens. Maar ook als schapen- of geitenweitjes en zelfs om wilgen te knotten voor de mandenmakers. En laten we de populieren voor de

klompenmakers, waar Geulle beroemd om is, niet vergeten

Er werd ook water getapt. Eerst in de bronnen, die mooi schoon gehouden werden met stenen, later werden er putten geslagen. Er was er een bij Café Keesie en onderaan wat tegenwoordig het Bospad heet. Sommige inwoners hebben er nog tot de jaren 60 van de vorige eeuw hun water 'geput'. En kijk naar de watermolens, essentieel voor dit landelijk gebied. We zagen de resten van een heel oude molen in het veld boven de huidige watermolen: een van de weinig bovenslag molens in de buurt. Vroeger waren ze in bezit van de kasteelheren van kasteel Geulle.

Het Kerkepad is nog steeds een fantastisch begaanbaar breed pad met veel schaduw. Tegen de helling zien we prachtige mosjes. Zeker nu het

een paar dagen geregend heeft, staan ze er prachtig bij. Het sterretjes mos, het hauwtjes mos en

Bij de Molenbeek beneden zien we de beroemde kalk- en bronnenbos mosjes: het geveerd diknerfmos, het beekdikkopmos, het sufmos en het glansmos. We hebben ze niet allemaal gevonden, maar daar gaan we beslist nog een keer een studie van maken. Even verderop valt ons oog op de grassen, die op dit moment echt op zijn mooist zijn, nu ze in bloei staan: het bos gierstgras, de hangende zegge, de bos- slanke en ijle zegge en het parelgras: allemaal pareltjes. In de wei met de resten van de oude molen, staan de gewone veldbies en de grote veldbies. De bittere veldkers die er hoort te staan hebben we nog niet kunnen ontdekken.

Helaas heeft het Waterschap hier behoorlijk huisgehouden. De mooie oude wei is omgetoverd tot een opvangbekken, het eerste was blijkbaar te klein en nu is het nog verder uitgediept.

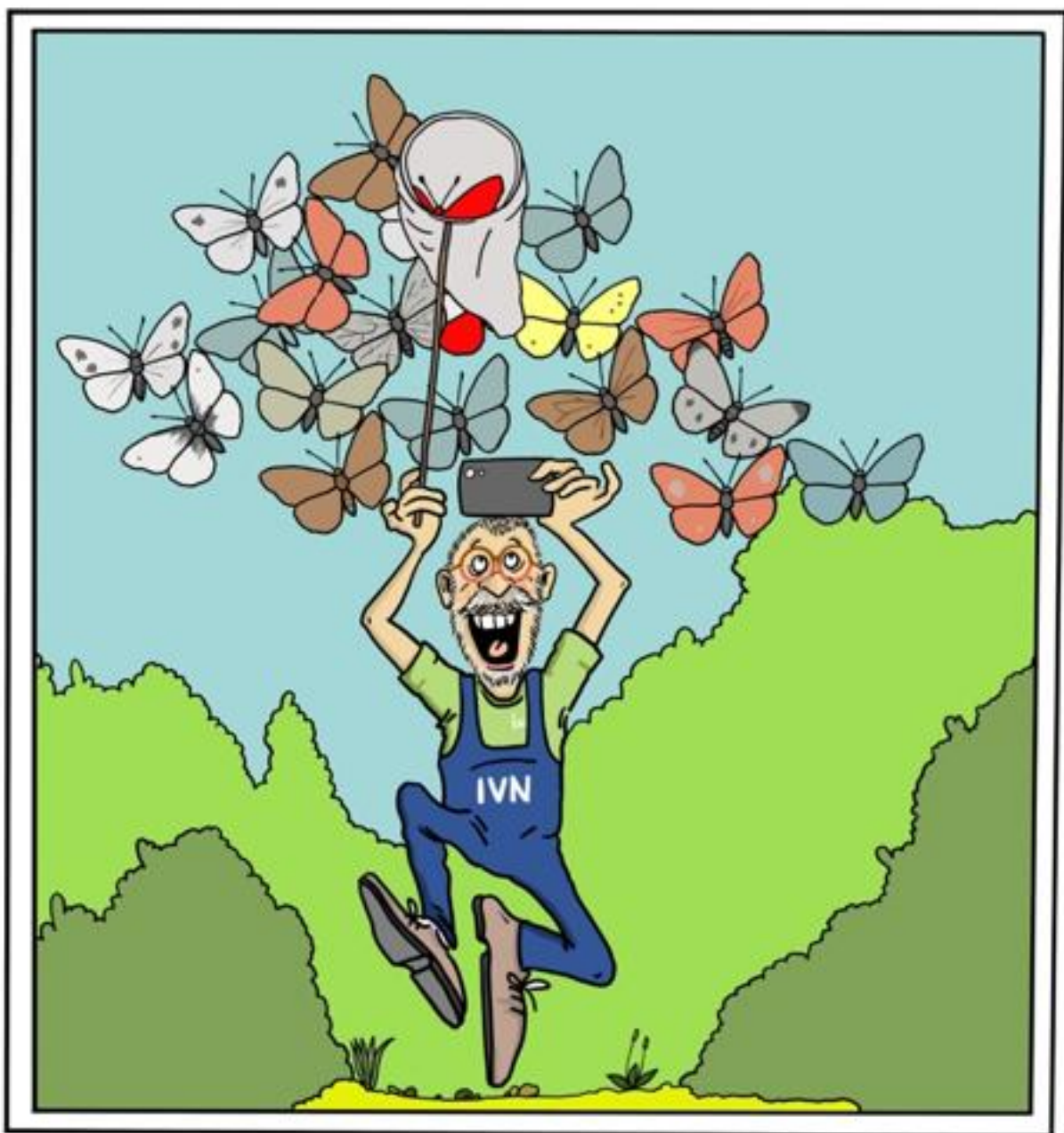
We hadden een interessant gesprek over de voors en tegens van wateropvang bekkens en hoe boeren dit vroeger oplosten. Misschien nog eens een tip om eens bij de oudere boeren te rade te gaan of er eens wat langer bij stil te blijven staan.

Op de terugweg over het mooie pad naast de wei loopt een van de bronbeekjes met tuf, waar het Geulse bos beroemd om is. Ten noorden van de Geullebreuk, die hier van de Moorveldsberg schuin naar de kerk van Geulle aan de Maas loopt, snijdt het water blijkbaar een laag aan waar veel kalk in zit. Als het met zuurstof in aanraking komt, slaat het neer in het water op keitjes en takjes: een bijzonder fenomeen. Een van de redenen waarom onze bossen de Natura 2000 status hebben gekregen. We hopen deze Geulse wandelingen in de komende tijd op de IVN-website te kunnen plaatsen, zodat iedereen van deze prachtige wandeling kan genieten.

Waarom tellen we vlinders?

Noël Jaminon

Al meer dan honderd jaar worden in Nederland planten en dieren geteld. Aan het begin van de twintigste eeuw begonnen natuuronderzoekers en enthousiaste vrijwilligers al met het vastleggen van waarnemingen van vogels, planten en insecten. Wat toen begon met notitieboekjes en veldgidsen, is uitgegroeid tot een waardevol netwerk van duizenden

vrijwilligers die jaarlijks gegevens verzamelen. Dankzij deze lange geschiedenis kunnen veranderingen in de natuur soms over tientallen jaren worden gevolgd.

Tegenwoordig trekken ieder jaar duizenden natuurliefhebbers erop uit om planten, vogels, vlinders, insecten en andere dieren te tellen. Dat doen zij niet alleen uit interesse of plezier, maar vooral omdat deze tellingen belangrijke informatie opleveren over de toestand van de natuur.

Door jaarlijks dezelfde soorten te tellen, ontstaat een betrouwbaar beeld van veranderingen in aantallen en verspreiding. Zo wordt zichtbaar welke soorten profiteren van natuurbeheer en welke soorten juist onder druk staan. Deze kennis helpt natuurorganisaties, onderzoekers en overheden om de juiste maatregelen te nemen voor bescherming en herstel van natuurgebieden.

Daarnaast biedt deelnemen aan een telling een bijzondere manier om de natuur te beleven. Veel deelnemers ontdekken soorten die zij eerder nooit hadden opgemerkt. Een vlinder die nectar zoekt, een wilde bloem langs een wandelpad of een vogel in de tuin krijgt meer betekenis wanneer je leert kijken en herkennen.

Ook in bijv. de Vlindertuin Bunde zijn tellingen van grote waarde. Vrijwilligers kunnen volgen welke planten en dieren aanwezig zijn en hoe deze zich ontwikkelen. Zo wordt zichtbaar of inspanningen voor biodiversiteit daadwerkelijk resultaat opleveren.

Natuur tellen is daarom veel meer dan het verzamelen van cijfers. Het verbindt mensen met hun omgeving, levert onmisbare kennis op voor natuurbeheer en draagt bij aan het behoud van de rijke flora en fauna voor toekomstige generaties. Iedere waarneming, hoe klein ook, helpt mee om het verhaal van onze natuur te vertellen.

Doe mee met de Landelijke Tuinvlindertelling van 11 t/m 13 juli 2026. Kijk voor meer informatie op de website van www.groezaken.com of klik op onderstaande QR-code.

Zaaiperikelen: geduld, geluk en groene verrassingen

Noël Jaminon

Inleiding

Voor veel vlinderliefhebbers begint het voorjaar met een van de leukste werkzaamheden van het jaar: zaaien. Toch gaat dat niet altijd zonder slag of stoot. De zogenaamde zaaiperikelen horen er nu eenmaal een beetje bij.

Het zaaiproces

Na het zorgvuldig uitkiezen van de zaden, het voorbereiden van de grond en het uitstrooien van het zaad begint het wachten. En juist dat wachten vraagt soms veel geduld. Is de bodem vochtig genoeg? Wordt het niet te koud? Of juist te droog? Een flinke regenbui kan pas gezaaide zaden wegspoelen, terwijl een periode van droogte ervoor kan zorgen dat ze helemaal niet ontkiemen

Ook vogels, slakken en andere dieren weten een vers ingezaaid stukje grond vaak goed te vinden. Sommige zaden verdwijnen voordat ze de kans krijgen om uit te groeien tot een plant. En als de eerste kiemplantjes eindelijk boven de grond verschijnen, blijken ze soms moeilijk te onderscheiden van ongewenste kruiden. Dat maakt het onderhoud in de eerste weken extra uitdagend.

Toch wegen de zorgen en onzekerheden niet op tegen de voldoening die volgt. Wanneer de eerste groene sprietjes zichtbaar worden, maakt de spanning plaats voor enthousiasme. Elke opkomende plant is een kleine beloning voor alle inspanningen. Na verloop van tijd veranderen kale stukjes grond in kleurrijke bloemenvelden die niet alleen mooi zijn om te zien, maar ook een belangrijke voedselbron vormen voor bijen, vlinders en andere insecten.

Zaaiperikelen zijn daarom niet alleen een bron van frustratie, maar vooral onderdeel van een boeiend proces. Ze herinneren ons eraan dat de natuur haar eigen tempo bepaalt. Met een beetje geduld, aandacht en soms wat geluk worden de kleine zaadjes uiteindelijk omgetoverd tot een levendige en bloeiende tuin.

Archeologische Verkenning in Moorveld

Paul Notten

Inleiding

In Moorveld, direct voorbij de kruising Heerenstraat/Bospad, ligt links van de weg een weiland dat door het Waterschap is aangekocht en dat bestemd is voor de aanleg van een opvangbassin.

De voorgeschiedenis

In de jaren zestig van de vorige eeuw heeft in Moorveld de ruilverkaveling plaats gevonden en zijn alle obstakels in het landschap zoals boomgaarden, omzoomd door stevige hagen, verwijderd met als uiteindelijk resultaat: een flauw hellend open agrarisch landschap. Vanaf medio jaren tachtig worden de eerste effecten van klimaatverandering in de vorm van hoosbuien met in korte tijd stevige regenval merkbaar. Eén van die buien heeft er in 1983 zelfs toe geleid dat door de massale waterafvoer vanuit de Snijdersberg (lag open vanwege aanleg riolering) de spoorlijn door een dikke laag kiezel en modder bedekt werd en het treinverkeer een week lang onmogelijk was. Die stevige regenbuien zijn gebleven, vaak maar één per jaar. Maar dan verandert het Bospad in een kolkende waterstroom. Dat is ook het geval in het Leukdervoetpad dat door uitspoeling onbegaanbaar is geworden en daarom al een aantal jaren volledig is afgesloten. Voor beide gebieden is door het Waterschap een herstelplan ontwikkeld; het plan Leukdervoetpad gaat binnenkort in uitvoering.

Plan Bospad

Bij een grote landschappelijke herinrichting moet van overheidswege een archeologische verkenning verricht worden. In geval Bospad/Moorveld zal de bijna kaarsrechte weg vanuit Kasen naar Moorveld aanleiding zijn geweest voor dit oudheidkundig bodemonderzoek. Want nauwelijks is de Maastrichterweg overgegaan in de Heerenstraat of de weg maakt een kleine buiging in oostelijke richting. Alle aanleiding voor archeologisch

bureau Raab om daar een grote machinale spade op los te laten met de vraag: waarom is die draai daar in de weg? Verder is waarneembaar dat het als opvangbassin bestemd weiland plots op een ruim twee meter lager niveau doorloopt. Het is niet onmogelijk dat de vroegere bewoners of mogelijk de leiders van de Romeinse legers op het idee gekomen zijn om de weg een vijftiental meter in oostelijke richting te verleggen; dáár is die diepte in het landschap niet meer aanwezig en loopt het beduidend gemakkelijker!

Archeologisch Onderzoek

Op maandag 11 mei heeft bureau Raab er duchtig werk van gemaakt. Met een graafmachine is in de lengte van het terrein een 1 meter diepe sleuf gegraven en nadien tot een grote rechthoek uitgebreid. De mogelijk interessante materialen, zoals stenen en scherven, zijn met een korte beschrijving/aanduiding verpakt voor verder onderzoek. In de gegraven sleuf (zie foto) zijn verder weinig overtuigende archeologische sporen gevonden. Geen fundering(en), een enkele verkleuring in de ondergrond

welke zou kunnen duiden op vroeger menselijk handelen. Vanaf ruim een meter diepte volgt in de ondergrond een compacte, volledig onberoerde lösslaag. Het ontbreken van funderingen sluit vroegere bebouwing niet helemaal uit omdat een fundering tot eind 19de eeuw nauwelijks iets voorstelde. Al bij al geen revolutionair bodemonderzoek.

De huidige Bebouwing

De huidige bebouwing 150 meter verderop langs de Heerenstraat mag in dit verband wél vermeld worden. Na de woning van Claus uit 1936 (eerder door mij geverifieerd bij onderzoek naar de bakoven) volgt de woning van de familie Reubzaet uit 1858 en vervolgens het herbouwde pand Kester dat met een op mergelsteen vastgelegde bouwdatum 1835 er ook best mag zijn.

Naschrift:

het plan Bospad van het Waterschap komt vanwege nog lopende bezwaren (en kosten) voorlopig nog niet tot uitvoering.

De 1e huiszwaluwtil in Meerssen!

Jan de Veen

De huiszwaluw behoort tot een van de soorten die genoemd zijn in het project "Bedreigde vogels" van de gemeente Meerssen waar afgelopen jaar veel aandacht aan is besteed. Gelukkig wil de gemeente ook deze soort beschermen door het plaatsen van geschikte huisvesting.

Als lid van IVN vogelwerkgroep en Vogelbescherming Nederland bescherm en plaats ik kunstnesten of huiszwaluwtilen voor meer huisvesting voor diverse vogelsoorten. De Gemeente Meerssen werkt hier voortreffelijk aan mee door het verlenen van hand- en spandiensten.

Vogel Behoud en Bescherming Schimmert en Omgeving heeft de til ter beschikking gesteld en het was een fantastische samenwerking met alle betrokkenen bij het plaatsen van de til.

De huiszwaluwtil is de 2e huiszwaluwtil in de gemeente Meerssen (de 1e huiszwaluwtil staat aan de Groenstraat in Ulestraten), maar de 1e in Meerssen zelf staat aan de Proost de Beaufortstraat.

Het is de 8ste geplaatste huis zwaluwtil in Zuid Limburg.

<https://www.ivn.nl/afdeling/meerssen>
ivnmeerssen@gmail.com

ACTIVITEITEN

Deze duren (ruim) 2 uur

Iedere donderdagmorgen: **Werken in de natuur.** jo.lexis@home.nl

Iedere woensdagochtend: **Werken in de Vlindertuin.** Noël Jaminon,
noel@jaminon.net

Iedere 2de dinsdag van de maand **Bijeenkomst Vogelwerkgroep** (IVN Meerssen, Maastricht, Eijsden) in de Rink, Zoetmanstraat 75 Maastricht. Een maal in de maand op zondag **Vogelexcursie.** Bert Merk
hj_merk@hotmail.com 06-3761 7966

Zondag 5 juli 2026: Wandeling Itteren Grensmaas onder leiding van Nicole de Bijl en Jürgen Wöretshofer. Vertrek om 9:30 uur 't Brook, Brigidastraat 79, Itteren. Riekie Notten,
houbenriekie@gmail.com 043 364 5416 Nadere informatie volgt

Maandagavond 6 juli 2026: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 20:30 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal deelnemers. We zijn ruim 1,5 uur onderweg.

Vrijdag 10 juli t/m zondag 12 juli 2026: Nationale Tuinvogeltelling.

Woensdagavond 15 juli 2026: Late avondwandeling en dassen in Waterval o.l.v. Els en Wim Derks Vertrek 20:30 uur parkeerplaats bij Waterval 13, Ulestraten (wimelsderks@hotmail.com 043-364 3740). Aanmelden verplicht vanwege maximum aantal deelnemers. We zijn ruim 1,5 uur onderweg.

Zaterdag 15 augustus 2025: Kroedwusj bundelen om 9:30 uur bij Marnis Kwekerij, Kloosterweg 9, Bunde. jo.lexis41@gmail.com 06 2917 8733. Dat weekend in diversie kerken viering van Maria Hemelvaart en zegening en uitdelen van de Kroedwusj. Zie informatie van kerken.

Zondag 30 augustus 2026: Sterwandeling in Mesch, Landgoed de Waardhoff. Van 11 tot 15 uur. Men had zich al moeten aanmelden vóór 8 juni.

Zondag 6 september 2026: Jaarmarkt Meerssen, een stand van IVN Meerssen. Riny Rongen (mmonrro@xs4all.nl 06 2004 0142) Nadere informatie volgt.

Zondag 6 september 2026: Via Belgica. Begeleide wandeling met IVN-gids en podcast van onze Romeinse godin Minerva. Vanaf De Nachtegaal in Meerssen om 13.00 uur gids Riny Rongen en om 14.00 uur gids Jos Kester. Nadere informatie en aanmelden via <https://www.viabelgica.nl/events/>

Zondag 20 september 2026: Oogstfeest Op 't Rentelen, Trentelenweg, Kasen, Bunde van 11:00 tot 16:30 uur. Organisatie The Butterfly House. IVN Meerssen heeft daar ook een stand. Els en Wim Derks wimelsderks@hotmail.com 043 364 3740

Haamsjeut digitaal ontvangen?

Al sinds het begin brengt IVN Meerssen de Haamsjeut uit in papieren vorm. Vier keer per jaar valt een papieren versie, in zwart wit, op de mat, rondgebracht door IVN-leden. De digitale versie is een paar weken na verschijningsdatum in kleur te bewonderen via de website. Deze versie is online te bewaren en de foto's komen veel beter tot hun recht. Omdat we als IVN duurzaamheid hoog in het vaandel hebben staan, maar ook gezien de sterk gestegen kosten voor het drukken op papier, willen we de Haamsjeut zoveel mogelijk digitaal gaan aanbieden aan de leden die dit willen. Als je je aanmeldt om de Haamsjeut digitaal te willen ontvangen, krijg je op de verschijningsdatum een mail met het digitale exemplaar als bijlage. Je krijgt dan géén papieren versie meer. We hopen dat veel leden zich aanmelden voor de digitale versie om zo het aantal papieren exemplaren te verminderen. Aanmelden? Via ivnmeerssen@gmail.com

E-mailadressen gewenst

Om snel te kunnen communiceren met onze leden zouden we graag zoveel mogelijk e-mailadressen ontvangen. Denk bijvoorbeeld aan een reminder voor een activiteit (Nieuwsflits) of een mededeling voor een wijziging bij een lezing. We gebruiken als IVN Meerssen ook de website en Facebook, maar daar bereiken we niet alle leden mee.

Geef het mailadres door via: ivnmeerssen@gmail.com

Opzeggen van het lidmaatschap kan tot uiterlijk 1 december.

Samenwerkingspartners in de gemeente Meerssen o.a.

Kwallef van Vliek

<http://kwallefvanvliek.nl>

Milieudefensie Meerssen

meerssen@milieudefensie.nl

Stichting Duurzaam Meerssen

<https://www.stichtingduurzaammeerssen.com>

IVN Natuureducatie Afdeling Meerssen

Secretariaat

De Kling 2, 6235 BJ Ulestraten

T 06 83200126

E-mail: ivnmeerssen@gmail.com

Website: www.ivn.nl/afdeling/meerssen

Bankrekeningnummer NL20RABO 0132684055 IVN Meerssen

Ledenadministratie ledenadm.ivn.meerssen@gmail.com

Bestuur

Waarnemend voorzitter

Wim Derks

Secretaris

Frans Ligthart

Penningmeester

Frank Kapsenberg

Bestuursleden

Leo Voragen

Jan de Veen

Riny Rongen

Noël Jaminon

Werkgroepen en coördinatoren

Communicatie

André Ament

andreament47@gmail.com

Vogels

Bert Merk

hj_merk@hotmail.com

Activiteiten

Wim Derks

wimelsderks@hotmail.com

Jeugd

Els Derks-van der Wiel

wimelsderks@hotmail.com

Planten

Leo Voragen

Vorag000@planet.nl

Padden

Charlotte Neuhaus

charlotteneuhaus@home.nl

Landschapsonderhoud

Jo Lexis

jo.lexis@home.nl

Zoogdieren

Wim Derks

wimelsderks@hotmail.com

Milieu

Els Derks-van der Wiel

wimelsderks@hotmail.com

Vlindertuin

Noël Jaminon

noel@jaminon.net